

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΘΕΜΑΤΩΝ ΙΕΠ

Α` ΛΥΚΕΙΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΤΙΤΛΟΣ	ΚΩΔΙΚΟΣ	ΣΕΛ.
Η ελληνική γλώσσα στην κοινωνία της παγκοσμιοποίησης. Ο ρόλος του σχολείου.	11615	2
Αλλαγές στο γραπτό κόσμο	11616	4
Η επίδραση της τεχνολογίας στη γλωσσική ποικιλότητα	11618	6
Ο Σιμόεις με τις ασημένιες δίνες	11619	8
Το λεξιλόγιο της Νεοελληνικής ...	11620	10
Αντηχήσεις	11621	12
Τα χαρακτηριστικά του αυθεντικού διαλόγου	11624	14
Το lockdown και η ελληνική γλώσσα	11625	16
Διδασκαλία ξένων γλωσσών στο σύγχρονο ελληνικό σχολείο	11629	21
Διεθνής ημέρα για την εξάλειψη του αναλφαριθμητισμού	11630	24
Οι λέξεις και τα τούβλα	11716	27
Η γλώσσα μας σήμερα	11730	29
Η γλώσσα και η δημοσιογραφία	11731	32

Κείμενο

Η ελληνική γλώσσα στην κοινωνία της παγκοσμιοποίησης. Ο ρόλος του σχολείου

Το κείμενο είναι απόσπασμα από εισήγηση του καθηγητή Γλωσσολογίας Χρ. Χαραλαμπίκη με τίτλο «Η ελληνική γλώσσα στην κοινωνία της παγκοσμιοποίησης και της τεχνοκρατίας. Ο ρόλος του σχολείου». Στο απόσπασμα ο εισηγητής αναφέρεται σε θέματα διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας στο σχολείο.

Τι πρέπει να γίνει σήμερα σε ό,τι αφορά στο γλωσσικό μάθημα; Εδώ και χρόνια, αναφερόμαστε στην κριτική σκέψη και τονίζουμε μόνο στα λόγια τη σημασία της για την ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας των μαθητών και των πολιτών γενικά. Ανακοινώνονται κατά διαστήματα εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις, χρησιμοποιούνται εντυπωσιακοί νεολογισμοί, για να δηλωθεί το νέο πνεύμα διδασκαλίας. Στην πραγματικότητα όμως δεν έχει γίνει αντιληπτό από την εκπαιδευτική κοινότητα ότι ο θάνατος των γλωσσών συνεπάγεται θάνατο του πολιτισμού, γιατί γλώσσα και πολιτισμός είναι αλληλένδετες έννοιες. Η γλώσσα είναι φορέας πολιτισμού και αυτό σημαίνει ότι γλωσσική επίγνωση δεν μπορεί να επιτευχθεί στα όρια της παραδοσιακής διδασκαλίας, η οποία έδινε έμφαση στη μορφή. Αυτό που απαιτείται, επομένως, για την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης είναι η αποτελεσματική διδασκαλία και η επαρκής μάθηση της γλώσσας. Από την άλλη μεριά, θεωρούμε σήμερα ότι η κριτική σκέψη δεν μπορεί να αναπτυχθεί αποκλειστικά μέσω της πολυδιαφημιζόμενης Τεχνολογίας της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ). Η διαπίστωση είναι ότι στην εποχή μας κατακλυζόμαστε από τόσες πληροφορίες, ώστε να νιώθουμε ότι πνιγόμαστε μέσα στον ωκεανό της υπερπληροφόρησης. Σε σχέση με το παρελθόν, έχουμε φτάσει στο άλλο άκρο. Εκεί που δεν είχαμε πρόσβαση στη γνώση και στην πληροφόρηση, έχουμε τώρα έναν καταιγισμό πληροφοριών και γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο χρειαζόμαστε περισσότερο από κάθε άλλη φορά ένα υψηλό επίπεδο γλωσσομάθειας, ώστε να διευκολύνεται η κριτική σκέψη. Πρέπει δηλαδή να δώσουμε στον μαθητή τα μέσα και τους τρόπους που θα τον οδηγήσουν να σκέπτεται σωστά. Υπό τις συνθήκες αυτές, η διδασκαλία της γλώσσας γίνεται υπόθεση των εκπαιδευτικών όλων των ειδικοτήτων και όχι μόνο των φιλολόγων. Μιλώντας ειδικότερα για την ελληνική γλώσσα θα λέγαμε ότι είναι πραγματικός ωκεανός. Έχουμε σκεφτεί ποτέ πόσες λέξεις διαθέτει; Τα γνωστά επίτομα λεξικά στην καλύτερη περίπτωση περιέχουν λιγότερες από εβδομήντα χιλιάδες λέξεις, δηλαδή το ένα δέκατο περίπου, από όσες υπάρχουν στα ελληνικά και, επομένως, δεν αποτυπώνουν παρά ένα μικρό μέρος του συνόλου της γλώσσας μας.

Είναι βέβαια γνωστό ότι ο καθένας από μας γνωρίζει, έτσι και αλλιώς, ένα μέρος της ελληνικής, μικρότερο ή μεγαλύτερο, και γι' αυτό πρέπει να είμαστε προσεκτικοί, όταν επικρίνουμε τους μαθητές μας ότι έχουν φτωχό λεξιλόγιο. Από την άποψη αυτή θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς ότι πάσχουμε όλοι από «λεξιπενία» και, το σημαντικότερο, από «σημασιολογική ένδεια¹», γιατί αγνοούμε σε κάποιο βαθμό την πολυσημία των λέξεων, δηλαδή τις διάφορες σημασίες τους. Ωστόσο, δεν συμμερίζομαι τη γλωσσική κινδυνολογία. Αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι πρέπει να είμαστε ικανοποιημένοι με την ποιότητα του λόγου των μαθητών μας. Υπάρχουν ακόμη πολλά περιθώρια βελτίωσης και είναι ευθύνη όλων μας να προσφέρουμε στους νέους καλύτερη γλωσσική παιδεία.

Χρ. Χαραλαμπίκης (2013). Απόσπασμα από Εισήγηση: «Η ελληνική γλώσσα στην κοινωνία της παγκοσμιοποίησης και της τεχνοκρατίας. Ο ρόλος του σχολείου». (διασκευή)

ΘΕΜΑ 2β

«Η διαπίστωση είναι ότι στην εποχή μας κατακλυζόμαστε από τόσες πληροφορίες, ώστε να νιώθουμε ότι πνιγόμαστε μέσα στον ωκεανό της υπερπληροφόρησης.» (2^η παράγραφος)

Με ποιες λέξεις στην παραπάνω περίοδο λόγου το ύφος λόγου γίνεται πιο δραματικό; Δικαιολόγησε το ύφος λόγου που επιλέγει ο συγγραφέας σε συνδυασμό με το νοηματικό κέντρο της παραγράφου, στην οποία ανήκει η παραπάνω περίοδος λόγου.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3

Υπόθεσε ότι συμμετέχεις στο σχολείο σου σε συζήτηση που γίνεται στην αίθουσα εκδηλώσεων με θέμα την ελληνική γλώσσα και τον ρόλο του σχολείου στην καλλιέργειά της. Μετά την εισήγηση του κ. Χαραλαμπίκη, ο οποίος ήταν καλεσμένος στη συζήτηση και κύριος ομιλητής, παίρνεις τον λόγο ως εκπρόσωπος της μαθητικής κοινότητας του σχολείου σου. Σε 300 περίπου λέξεις να διατυπώσεις τεκμηριωμένα τη συμφωνία ή διαφωνία σου σχετικά με την άποψη που διατύπωσε ότι για την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης απαιτείται η αποτελεσματική διδασκαλία και η επαρκής μάθηση της γλώσσας.

Μονάδες 40

¹ Ένδεια: ανεπάρκεια, έλλειψη, φτώχεια

Κείμενο

[Αλλαγές στον γραπτό κόσμο]

Το παρακάτω κείμενο είναι διασκευή μέρους του έργου «Μελέτη για την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: γενικό πλαίσιο και ιδιαιτερότητες» του Δ. Κουτσογιάννη, ο οποίος είναι Καθηγητής Γλωσσολογίας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Μεγάλη συζήτηση έχει πραγματοποιηθεί στον χώρο της διδασκαλίας των γλωσσών ως προς τις θετικές συνέπειες που έχει η χρήση των υπολογιστών στην παραγωγή γραπτού λόγου. Ακόμη, ιδιαίτερη βαρύτητα έχει δοθεί στην ανάλυση νέων μορφών γραπτού λόγου, οι οποίες έχουν σχέση με το γράψιμο στα περιβάλλοντα της σύγχρονης¹ αλλά και της ασύγχρονης² επικοινωνίας. Όμως, πολύ μικρότερη βαρύτητα έχει δοθεί στις επιπτώσεις που προκύπτουν από την ευρεία υιοθέτηση των υπολογιστών ως μέσων παραγωγής γραπτού λόγου στις λιγότερο ομιλούμενες γλώσσες.

Επίσης, είναι γνωστές οι συζητήσεις που διεξάγονται τόσο σε επιστημονικούς κύκλους όσο και στον Τύπο και αφορούν την ανάδυση και τη χρήση του λατινοελληνικού αλφαβήτου (Greeklish). Τα περισσότερα δεδομένα που διαθέτουμε για το θέμα αυτό προέρχονται από παλιές, σχετικά, έρευνες. Σε πρόσφατη, όμως, έρευνα διαπιστώθηκε πως ένα μεγάλο ποσοστό παιδιών χρησιμοποιεί τα Greeklish. Η διαπίστωση έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αν λάβουμε υπόψη ότι τα παιδιά αυτά εξοικειώθηκαν με τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών μετά από το 2000.

Ωστόσο, παρόμοια φαινόμενα έχουν επισημανθεί και σε άλλες γλώσσες και χώρες. Αν δούμε το ζήτημα κάπως ευρύτερα, θα διαπιστώσουμε ότι ανάλογες συζητήσεις διεξάγονται και για την αγγλική γλώσσα, οι οποίες μάλιστα είναι το ίδιο έντονες, όπως οι ελληνικές. Μεγάλο μέρος του Τύπου και των μέσων ενημέρωσης γενικότερα επισημαίνει με έντονη ανησυχία ότι η γραπτή αγγλική γλώσσα μεταβάλλεται, ενώ δεν λείπουν και δημοσιεύματα που επισημαίνουν ότι «η Τεχνολογικά Διαμεσολαβημένη Επικοινωνία» σηματοδοτεί τον σταδιακό θάνατό της. Επομένως, θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι αλλαγές που έχουμε δεν αφορούν μόνο κάποιες γλώσσες.

Έρευνες δείχνουν ότι παρατηρούνται σημαντικές αλλαγές στη γραπτή γλώσσα, εξαιτίας ευρύτερων αλλαγών (οικονομικών, κοινωνικών, πολιτισμικών), οι οποίες, όμως, δεν σχετίζονται

¹ Η σύγχρονη επικοινωνία πραγματοποιείται όταν τα άτομα επικοινωνούν ή συνεργάζονται μέσω διαδικτύου σε «πραγματικό χρόνο», δηλ. την ίδια χρονική στιγμή.

² Η ασύγχρονη επικοινωνία πραγματοποιείται σε οποιονδήποτε χρόνο. Παραδείγματα τέτοιας επικοινωνίας είναι το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, τα μηνύματα κ.ά. αγγλικής γλώσσας αποκλειστικά με τα νέα μέσα επικοινωνίας. Επιπλέον, εκδηλώνεται μια τάση για προφορικότητα στον γραπτό λόγο, κυρίως τον δημοσιογραφικό. Συνοψίζοντας, θα λέγαμε ότι αυτές οι παγκόσμιες τάσεις για αλλαγές στον γραπτό λόγο έχουν τις τοπικές τους εκδοχές και οι νέες τεχνολογίες παίζουν σίγουρα κάποιο ρόλο στο είδος και στο εύρος των αλλαγών αυτών, αλλά δεν είναι οι αποκλειστικά υπεύθυνες. Δ. Κουτσογιάννης (2012). Μελέτη για την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: γενικό πλαίσιο και ιδιαιτερότητες. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (ΚΕΓ), σσ. 12-15. (διασκευή)

ΘΕΜΑ 2β

Να αντικαταστήσεις τις παραπάνω υπογραμμισμένες λέξεις του κειμένου με άλλες λέξεις ή φράσεις που θα καταστήσουν πιο κυριολεκτικό το ύφος λόγου (όπου κρίνεις απαραίτητο, μπορείς να κάνεις και τις σχετικές αλλαγές στη σύνταξη).

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3

Υπόθεσε ότι στέλνεις επιστολή σε φίλο/η σου μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου με αφορμή το παραπάνω άρθρο που διάβασες. Να εκφράσεις τεκμηριωμένα τη γνώμη σου σχετικά με το αν η εκτεταμένη χρήση του διαδικτύου είναι ο μόνος λόγος για τον οποίο πραγματοποιούνται αλλαγές στον γραπτό λόγο. (250-300 λέξεις)

Μονάδες 40

Κείμενο

[Η επίδραση της τεχνολογίας στη γλωσσική ποικιλότητα]

Ο συγγραφέας του κειμένου, Κώστας Δ. Ντίνας, είναι καθηγητής στην Παιδαγωγική Σχολή του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Το γνωστικό του αντικείμενο είναι: Γλωσσολογία – Ελληνική Γλώσσα και Διδακτική της. Το ερευνητικό του έργο έχει σχέση με τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας—με έμφαση στις νέες τεχνολογίες— και με θέματα σχετικά με τη Νεοελληνική Γλώσσα.

Ένας χώρος με ιδιαίτερη επίδραση στο θέμα της γλωσσικής διαφοροποίησης και της διερεύνησης της γλωσσικής ποικιλότητας είναι ο χώρος της τεχνολογίας. Σε όλη τη διάρκεια της γλωσσικής ιστορίας, η παραγωγή ενός τεχνολογικού προϊόντος ασκούσε μικρή ή μεγάλη επίδραση, ανάλογα με τη σπουδαιότητα που αυτό είχε, στη γλωσσική διαφοροποίηση. Όμως, η μεγάλη επανάσταση στη γλώσσα πραγματοποιήθηκε με την εφεύρεση της τυπογραφίας, η οποία έδωσε νέες διαστάσεις και δυνατότητες στη γλώσσα, στη γραπτή της κυρίως μορφή. Επίσης, διέυρυνε τη γλωσσική ποικιλία με τα ποικίλα «εργαλεία» του γραπτού λόγου, επειδή με την τυπογραφία δόθηκε η δυνατότητα να παραχθούν βιβλία, εφημερίδες, περιοδικά και διαφορετικοί τύποι κειμένων, όπως αφίσες, διαφημίσεις, επιγραφές. Με τον ίδιο τρόπο η εφεύρεση του τηλεφώνου επηρέασε κυρίως τον προφορικό λόγο, ενώ στη συνέχεια και ο τηλεγράφος πρόσθεσε καινούριους τρόπους έκφρασης στον γραπτό λόγο.

Η επίδραση της τυπογραφίας στη γραπτή γλώσσα υπήρξε κάτι ανάλογο με την επίδραση που άσκησε το ραδιόφωνο στον προφορικό λόγο. Στο θέμα της γλωσσικής ποικιλομορφίας το ραδιόφωνο έδωσε τη δυνατότητα να ακουστεί η «άλλη φωνή», η γλωσσική μορφή που διαφοροποιείται από την επίσημη γλώσσα. Ακόμη, δημιούργησε και πολλές νέες κειμενικές ποικιλίες, όπως το δελτίο ειδήσεων, η ζωντανή ραδιοφωνική μετάδοση γεγονότων, ο σχολιασμός αθλητικών ή πολιτικών γεγονότων κ.λπ. Την κατάσταση αυτή εμπλούτισε ο κινηματογράφος και ακόμα περισσότερο η τηλεόραση, καθώς δημιουργήθηκαν νέες κινηματογραφικές και τηλεοπτικές κειμενικές ποικιλίες και δόθηκαν δυνατότητες γραπτής έκφρασης με τον γλωσσικό σχολιασμό της εικόνας.

Στη συνέχεια, ο επόμενος μεγάλος σταθμός είναι το κινητό τηλέφωνο, το οποίο συνδυάζει τις γλωσσικές δυνατότητες του κλασικού τηλεφώνου με αυτές της τηλεοπτικής εικόνας. Θέτει, όμως, κάποιους σημαντικούς περιορισμούς λόγω του πολύ μικρού μεγέθους της οθόνης του, όπως το όριο των χαρακτήρων για κάθε μήνυμα. Έτσι δημιουργήθηκαν νέες γλωσσικές συμβάσεις, όπως οι συντομογραφίες και οι νέες λέξεις ή φράσεις που αποτελούνται από συνδυασμό γραμμάτων και αριθμών (π.χ. ππτ = «πίπτοτα») για την οικονομικότερη και ταχύτερη ανταλλαγή μηνυμάτων και πληροφοριών.

Επιπλέον, το διαδίκτυο, εκμεταλλευόμενο τις τεράστιες τεχνολογικές δυνατότητες αλλά και λειτουργώντας κάτω από τους περιορισμούς, οι οποίοι σχετίζονται με το ηλεκτρονικό υλικό και τις εφαρμογές, έφερε το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, καθώς

και τη σύγχρονη και ασύγχρονη διαδικτυακή επικοινωνία. Επιπρόσθετα, έδωσε την ευκαιρία να δημιουργηθούν πολλοί καινούργιοι τύποι διαδικτυακών κειμένων, γεγονός που τροφοδοτεί τη γλώσσα με πρωτόγνωρα δείγματα γλωσσικής ποικιλίας. Και ενώ θα περίμενε κανείς να λειτουργεί το διαδίκτυο ομογενοποιητικά¹ λόγω της παγκόσμιας επικράτησης και της κυριαρχίας της αγγλικής γλώσσας, φαίνεται να συμβαίνει το αντίθετο: διευκολύνει και ενθαρρύνει την ανάδειξη της διαφορετικότητας στη γλωσσική επικοινωνία. Συνοψίζοντας, θα λέγαμε ότι το διαδίκτυο έχει επηρεάσει και θα επηρεάσει μελλοντικά ακόμη περισσότερο τη γλώσσα ξεπερνώντας οποιαδήποτε άλλη τεχνολογική εφεύρεση του παρελθόντος.

Κ. Ντίνας (2013). «Η Γλωσσική ποικιλότητα στο πλαίσιο της παιδαγωγικής του κριτικού Γραμματισμού» [Στο]: Τσιτσανούδη Μ. (Επιμ.), *Η Νέα Ελληνική Γλώσσα στη σύγχρονη (πρωτο) σχολική εκπαίδευση: Επίκαιρες προκλήσεις και προοπτικές*. Αθήνα: Gutenberg, σσ. 280-282. (διασκευή)

ΘΕΜΑ 2β

παρ.1 «η μεγάλη επανάσταση στη γλώσσα»

παρ.2 «ο επόμενος μεγάλος σταθμός είναι το κινητό τηλέφωνο»

Οι υπογραμμισμένες λέξεις έχουν περισσότερες από μία σημασίες. Να χρησιμοποιήσεις καθεμιά από τις λέξεις αυτές σε μια πρόταση με σημασία διαφορετική από αυτή που έχει στο κείμενο (Μπορείς να διαφοροποιήσεις τις λέξεις ως προς την πτώση και τον αριθμό).

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3

Στον επίλογο του κειμένου προβάλλεται η άποψη ότι το διαδίκτυο δημιουργεί νέες συνθήκες στη γλωσσική επικοινωνία. Συμφωνείς ή διαφωνείς με την παραπάνω άποψη; Το κείμενό σου να έχει τη μορφή ομιλίας έκτασης 250-300 λέξεων που θα εκφωνηθεί σε μια εκδήλωση στο σχολείο σου.

¹ ομογενοποιητικά: με τρόπο που να εξαλείφει τις διαφορές και να επιφέρει την ομοιομορφία.

Μονάδες 4.

Κείμενο

Ο Σιμόεις με τις ασημένιες δίνες

Η Jacqueline de Romilly, η Γαλλίδα ελληνίστρια, υπήρξε θαυμάστρια της ελληνικής σκέψης. Οι εργασίες της καλύπτουν όλο το φάσμα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας. Σ' αυτήν ανήκει η φράση: «Αν η Ελλάδα μάς ζητούσε πίσω όλες τις λέξεις της που έχουμε δανειστεί, ο Δυτικός πολιτισμός θα κατέρρεε». Το βιβλίο της με τον τίτλο «Τι πιστεύω» είναι μια εξομολόγηση από καρδιάς, ψυχής και πνεύματος για την αξία του πολιτισμού.

Τις προάλλες στο Παρίσι μελετούσα κάπως βιαστικά ένα κείμενο του Ευριπίδη, στο οποίο έψαχνα κάποια στοιχεία σχετικά με τη χρήση μιας λέξης πολιτικού χαρακτήρα. Ξαφνικά τράβηξαν την προσοχή μου οι εξής λέξεις: «Ο Σιμόεις με τους ασημένιους του στροβίλους». Η έκφραση δεν ήταν ασυνήθιστη, ούτε ιδιαίτερα αξιοσημείωτη. Ο Όμηρος και ο Ησίοδος έχουν χρησιμοποιήσει για άλλα ποτάμια ένα επίθετο που σημαίνει «στην ασημένια δίνη». Η λέξη ακουγόταν σαν λυρικό τραγούδι, είδα ξαφνικά εκεί μπροστά μου αστραφτερές τις δίνες του νερού. Το ποτάμι κυλούσε ακτινοβολώντας κι εγώ ένιωσα τη δροσιά του: έβλεπα τις αντανάκλασεις του, τη γενναιοδωρία του καθαρού και γοργού νερού. Και για μια στιγμή σταμάτησα την ανάγνωση, γεμάτη θαυμασμό.

Αν προσθέσουμε σ' αυτά την απόλαυση της γλώσσας, το ότι με άγγιξε η λαμπρή φρεσκάδα του νερού και με έκανε να ονειρευτώ τον Όμηρο κι ύστερα τον Ευριπίδη, η ευχαρίστησή μου χρωματίστηκε με τη σκέψη ότι τη μοιραζόμουν με αυτούς τους ανθρώπους του μακρινού παρελθόντος που είχαν τόσο διαφορετικά συναισθήματα: σαν ένα κόσμημα ανέπαφο στο βάθος ενός αρχαίου τάφου το θαύμα του νερού έγινε πιο συγκινητικό, έχοντας διασχίσει τους αιώνες. Είχε εξαγνιστεί, είχε ακινητοποιηθεί για πάντα σαν ένας θησαυρός αγκυροβολημένος στην ίδια του τη ζωή.

Τέλος, στο βάθος αυτής της φευγαλέας ευχαρίστησης υπήρχε, πιστεύω, η έκπληξη που επαναλαμβάνεται μπροστά στην επινοητικότητα και τη γήτευση¹ της γλώσσας: η ιδέα ότι τα πάντα περνούν και πάνε κι ότι αγωνιζόμαστε, πολεμάμε, καταστρέφουμε, αλλά επίσης ότι οι άνθρωποι έχουν εφεύρει τη γλώσσα – αυτό το μοναδικό μέσο, το οποίο τους επιτρέπει να διαδώσουν θησαυρούς πολύ πιο πραγματικούς από την πραγματικότητα. Η γλώσσα καταργεί τους φραγμούς του χώρου και του χρόνου και αρπάζει τα παροδικά αντικείμενα, τα αφαιρεί από το περιβάλλον τους ή από το όνειρο και τα φέρνει στο σπίτι μου, στο Παρίσι, έναν Αύγουστο, όπου ο Σιμόεις εισβάλλει με τις ασημένιες δίνες του.

Jacqueline de Romilly (2013). *Τι Πιστεύω* (μετάφραση Σώτη Τριανταφύλλου).

Αθήνα: Πατάκης, σ. 100-103 (διασκευή)

ΘΕΜΑ 2β

Η συγγραφέας στην πρώτη παράγραφο του κειμένου χρησιμοποιεί σημεία στίξης: **εισαγωγικά** στο χωρίο «στην ασημένια δίνη», **άνω κάτω τελεία** στο χωρίο «κι εγώ ένιωσα τη δροσιά του: έβλεπα τις αντανakλάσεις του, τη γενναιοδωρία του καθαρού και γοργού νερού». Γιατί επιλέγονται από τη συγγραφέα στην αρχή του κειμένου;

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3

Στο προσωπικό σου ιστολόγιο (blog) – και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που διάβασες – να παρουσιάσεις την προσωπική σου άποψη για την αξία και τις δυνατότητες που προσφέρει η Γλώσσα. (250-300 λέξεις)

Μονάδες 40

¹ γήτευση: γοητεία

Κείμενο

Το λεξιλόγιο της νεοελληνικής και ο ευρωπαϊκός γλωσσικός πλουραλισμός¹

Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη είναι Ομότιμη Καθηγήτρια Γλωσσολογίας του Τμήματος Φιλολογίας ΑΠΘ. Το ερευνητικό της έργο επικεντρώνεται σε θέματα λεξικογραφίας, έντυπης και ηλεκτρονικής, καθώς και σε θέματα εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας και ειδικότερα διδασκαλίας της μορφολογικής δομής και του λεξιλογίου.

Οι γλώσσες δεν έχουν σταθερό και αμιγές λεξιλόγιο. Πιο συγκεκριμένα, το λεξιλόγιο, σαν την κινούμενη άμμο, υπόκειται σε έντονη γλωσσική μεταβολή, η οποία σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στον δανεισμό, δηλαδή σε επίδραση λεξιλογίου άλλης γλώσσας. Ακόμη, το λεξιλόγιο δεν είναι αμιγές, είναι πολυσυλλεκτικό, δηλαδή τα στοιχεία του προέρχονται από πολλές πηγές, π.χ. κληρονομιά από προηγούμενες φάσεις της ιστορίας της γλώσσας ή δανεισμό από άλλες γλώσσες.

Μπορούμε να κάνουμε χωρίς τον δανεισμό; Οπωσδήποτε όχι. Είναι ουτοπία να πιστεύουμε το αντίθετο. Ο δανεισμός, κατά τη μεταφορά του Κλωντ Αζέζ, είναι η απαραίτητη ποσότητα οξυγόνου για την επιβίωση μιας γλώσσας, είναι μια φυσική διαδικασία που χαρακτηρίζει κάθε φυσική ανθρώπινη γλώσσα. Κατά συνέπεια, η αντίδραση που εκδηλώνεται εναντίον των δανείων είναι αδικαιολόγητη, γιατί αυτά είναι αποτέλεσμα πολιτικών, οικονομικών και πολιτιστικών σχέσεων ανάμεσα στους ομιλητές γλωσσών που έρχονται σε επαφή. Γι' αυτόν τον λόγο ο δανεισμός δεν πρέπει να εκλαμβάνεται ως τυχαία οξεία ασθένεια που πρέπει να σπεύσουμε να τη θεραπεύσουμε.

Άλλωστε, δεν υπάρχει γλώσσα που να μην επηρεάστηκε από άλλες. Από τον κανόνα δεν ξεφεύγουν ακόμη και οι γλώσσες μεγάλων πολιτισμών. Επίσης, πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι δεν υπάρχει «επίθεση» από την πλευρά της δανειστρίας γλώσσας, παρά ανάγκη από την πλευρά της δανειολήπτριας γλώσσας. Ανάγκη λόγω της υστέρησης όχι στο γλωσσικό επίπεδο, αλλά σε άλλα επίπεδα π.χ. στο τεχνολογικό (κομπιούτερ, ασανσέρ κ.ά.). Βέβαια ο γλωσσικός δανεισμός διαφέρει σημαντικά από τον οικονομικό δανεισμό, αφού ο δανειολήπτης δεν χρωστά τίποτε!

Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, από την ιστοσελίδα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας, 29. 04. 2014. (διασκευή)

¹ πλουραλισμός: πολυφωνία, ποικιλία

ΘΕΜΑ 2β

Στο κείμενο δίνονται λέξεις δοκιμιακού ύφους, όπως: **αμιγές** λεξιλόγιο, υπόκειται σε έντονη γλωσσική **μεταβολή**, δεν πρέπει να **εκλαμβάνεται** ως τυχαία οξεία ασθένεια, που πρέπει να **σπεύσουμε**, πρέπει να **συνειδητοποιήσουμε**. Να αντικαταστήσεις τις λέξεις με τα έντονα γράμματα με άλλες νοηματικά ισοδύναμες που κάνουν το ύφος πιο απλό.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3

Σε ημερίδα που διοργανώνει ο Σύλλογος Κηδεμόνων του σχολείου σου με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Ευρωπαϊκών Γλωσσών, παίρνεις μέρος ως εκπρόσωπος της τάξης σου. Αποφασίζεις να εκφωνήσεις ομιλία με θέμα: «Θετικές πλευρές του γλωσσικού δανεισμού». Να διατυπώσεις τις απόψεις σου, φροντίζοντας η θέση σου να είναι τεκμηριωμένη και η ομιλία σου πειστική.

Μονάδες 40

Κείμενο

Αντηχήσεις

Η Αμάντα Μιχαλοπούλου σπούδασε Γαλλική Φιλολογία στην Αθήνα και Δημοσιογραφία στο Παρίσι. Αρθρογραφούσε επί χρόνια στην εφημερίδα "Καθημερινή" (1990-2008). Έχει γράψει οχτώ μυθιστορήματα και τρεις συλλογές διηγημάτων, με πιο πρόσφατο το μυθιστόρημα "Μπαρόκ" (2018). Είναι βραβευμένη συγγραφέας. Το 2013 βραβεύθηκε για συλλογή διηγημάτων της από την Ακαδημία Αθηνών.

«Έχουμε πολλά να πούμε, ας μιλήσουμε». Η διαφημιστική καμπάνια εταιρείας κινητής τηλεφωνίας αντιφάσκει προς τη σύγχρονη πρακτική της επικοινωνίας. Στο μετρό, μέρα-νύχτα, κορίτσια και αγόρια σκυμμένα πάνω από το μικρό πληκτρολόγιο του κινητού τους επικοινωνούν αξιοζήλευτα γρήγορα, ασθματικά, καλύτερα από επαγγελματίες στενογράφους. Σ' όλη τη διαδρομή ακούγεται το μονότονο τικ τακ των πλήκτρων, η μέγιστη δεξιοτεχνία της νέας εποχής.

Ακόμη, ωστόσο, και όταν μιλάνε οι άνθρωποι, δε φαίνεται πως έχουν τόσα πολλά να πουν: το πού και πότε συζητάνε, το πόσο. Δε χρειάζεται να είσαι ωτακουστής¹: οι άνθρωποι μιλούν μεγαλόφωνα στο κινητό τους, δε θέλουν να προστατεύσουν τίποτα και κανέναν, ούτε καν τα αισθήματά τους. Μερικές φορές ολόκληρο το βαγόνι βυθίζεται σ' αυτή την παράδοση επικοινωνία, οι άνθρωποι χάνονται σ' ένα προσωπικό σύμπαν, που με απίθανο τρόπο εκτίθεται στα μάτια όλων.

Έχουμε στα αλήθεια πολλά να πούμε; Τι τάξεως θέματα μάς ενδιαφέρει να συζητήσουμε; Ας μιλήσουμε, που λέει και η διαφήμιση, αλλά γιατί και πώς; Ζούμε στην πιο επικοινωνιακή εποχή και κατά παράδοξο τρόπο η επικοινωνία είναι πιο ρηχή από ποτέ.

Τις προάλλες ένας φίλος μου τηλεφώνησε εκλιπαρώντας να ανάψω την τηλεόραση εκείνη τη στιγμή και να παρακολουθήσω έναν διάλογο για την ανεργία σε μια εκπομπή που προβάλλει σε όλη τη διάρκεια της ημέρας την ιδιωτική ζωή μιας ομάδας νέων που ζουν για ένα χρονικό διάστημα στο ίδιο σπίτι. Τα παιδιά, προφανώς, είχαν πάρει εντολές να συζητήσουν σοβαρά, όπως γίνεται στα στρογγυλά τραπέζια και στα τηλεοπτικά παράθυρα. Για να μην τρομάζει η ατελείωτη φλυαρία τους τον προβληματισμένο τηλεθεατή, έπρεπε να μιλήσουν συγκροτημένα γύρω από ένα θέμα που απασχολεί τη νεολαία και να χρησιμοποιήσουν τη μέση τηλεοπτική γλώσσα. Δυστυχώς, πρόλαβα μόνο το τελευταίο πεντάλεπτο, που

¹ Ωτακουστής: αυτός που ακούει κρυφά τι συζητούν κάποιοι, που κρυφακούει.

ήταν στα αλήθεια τραγικό εξαιτίας της αφέλειάς του, αλλά και πολύ ενδεικτικό των τάσεων της επικοινωνίας. Κάθε άλλο παρά αυθόρμητη ανταλλαγή απόψεων. Υπάρχει άραγε μέσα στην τόση επιστημονοσύνη² κάποιος τρόπος να επικοινωνούν οι άνθρωποι μεταξύ τους, να ανταλλάσσουν ιδέες που δεν είναι κακέκτυπο³ τηλεοπτικών διαλόγων; Το γεγονός ότι στο δρόμο οι περαστικοί διατυπώνουν ιδέες δημοσίως χωρίς να ντρέπονται πια το μικρόφωνο, χωρίς να φοβούνται την κάμερα, με απίστευτη άνεση, αυτοπεποίθηση, εξοικείωση υπόσχεται και καλύτερες

«επικοινωνιακές μέρες»; Μάλλον το αντίθετο συμβαίνει. Τα «πολλά» που έχουμε να πούμε καταχωνιάζονται ακόμη πιο βαθιά, ενώ τα λίγα και τα επαναλαμβανόμενα επιπλέουν.

Η κινητή τηλεφωνία είναι η περίληψη αυτής της ιδιόμορφης επικοινωνιακής κατάστασης. «Πού είσαι;» είναι η ερώτηση που αντικαθιστά το «τι κάνεις;», «τι σκέφτεσαι;», «τι αισθάνεσαι;», «τι πιστεύεις;». Εύκολος τρόπος να «θάψεις» αυτά που σε απασχολούν και να ρίξεις από πάνω το χώμα καλοδεχούμενης ευτέλειας. Κι έτσι τα «πολλά» που έχουμε να πούμε θα τα διαχειριστούμε πάλι αναγκαστικά είτε ως ασκήσεις ρητορικής είτε ως μακρόσυρτες, αμήχανες σιωπές.

Α. Μιχαλοπούλου, «Αντηχήσεις», εφ. Η Καθημερινή, 21.04.2002 (διασκευή)

ΘΕΜΑ 2β

Το ύφος της αρθρογράφου στην αρχή της 5ης παραγράφου («Υπάρχει άραγε μέσα στην τόση επιστημοσύνη... κακέκτυπο τηλεοπτικών διαλόγων;») γίνεται ειρωνικό. Τι, κατά τη γνώμη σου, σχολιάζει η αρθρογράφος, σε αυτό το σημείο, για την επικοινωνία των ανθρώπων;

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3

Αποφασίζεις να εκφωνήσεις ομιλία στο σχολείο σου (250-300 λέξεις), στο πλαίσιο Ημερίδας που διοργανώνει ο Σύλλογος Διδασκόντων, με θέμα «Επικοινωνία και Τεχνολογία», για να αναφέρεις τους λόγους που αλλοιώνουν στην εποχή μας τη διάθεση για διάλογο.

Μονάδες 40

² Επιστημοσύνη: η ιδιότητα του επιστήμονα καθώς και το σύνολο των επιστημονικών γνώσεων που αυτός έχει.

³ Κακέκτυπο: (μτφ., ως ουσ.) για κάτι που είναι κακή απομίμηση ή για κάποιον που προσπαθεί να μοιάσει σε κάποιο πρότυπο, το αποτέλεσμα όμως αυτής της προσπάθειας είναι αρνητικό.

Κείμενο

Τα χαρακτηριστικά του αυθεντικού διαλόγου

Το παρακάτω κείμενο δημοσίευσε η Βασιλική Παππά, Συμβουλευτική Ψυχολόγος, υπογραμμίζοντας τις προϋποθέσεις του εποικοδομητικού διαλόγου στη διαπροσωπική επικοινωνία των ανθρώπων.

Ο διάλογος αποτελεί βασική παράμετρο της επικοινωνίας. Τα λεκτικά μηνύματα που ανταλλάσσουν δύο ή περισσότερα άτομα, μαζί με τα παραγλώσσικά αλλά και τα κατεξοχήν μη λεκτικά μηνύματα, συνιστούν τη διαπροσωπική επικοινωνία. Αποτελεί μια ευκαιρία για εκμάθηση και προσωπική βελτίωση και όχι απλώς για έκθεση και προβολή των προσωπικών μας απόψεων και θέσεων. Είναι η συζήτηση που λαμβάνει χώρα ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα άτομα, με την οποία γίνεται ανταλλαγή ιδεών και απόψεων. Απαραίτητη προϋπόθεση του διαλόγου είναι η προσεκτική ακρόαση εκ μέρους των συνομιλητών, αλλά και η αποδοχή και κατανόηση της διαφορετικότητας του ενός από τον άλλο.

Ωστόσο, η διεξαγωγή ουσιαστικού διαλόγου δε συμβαίνει συχνά, καθώς οι άνθρωποι συνήθως συνδιαλέγονται μεταξύ τους μόνο φαινομενικά.

Ανυπομονούν, βιάζονται να πουν τη γνώμη τους, δε μιλούν με τη σειρά αλλά ταυτόχρονα και τις περισσότερες φορές διακόπτουν ο ένας τον άλλο, πριν ολοκληρώσει ο καθένας αυτό που έχει να πει. Άλλες φορές ο ένας μιλάει και ο άλλος δεν ακούει πραγματικά, σκέφτεται κάτι διαφορετικό και άλλες φορές ο ένας μιλάει και ο άλλος δεν ακούει, γιατί σκέφτεται αυτό που θα πει μετά ο ίδιος. Τέλος, υπάρχει ακόμη περίπτωση ο ένας να μιλάει και ο άλλος να σκέφτεται ότι δεν πρόκειται να του αλλάξει γνώμη με κανέναν τρόπο, οπότε δεν υπάρχει λόγος να απαντήσει.

Έτσι, ο πραγματικός διάλογος σπάνια επιτυγχάνεται, αλλά, εάν αυτό επιτευχθεί, τότε δημιουργεί θετικά συναισθήματα, χαρίζει την αίσθηση της πληρότητας και αυξάνει την αυτοεκτίμηση. Κάθε συνομιλητής είναι δεκτικός στις απόψεις του άλλου και έτοιμος να αναθεωρήσει τις δικές του απόψεις, αν χρειάζεται. Έτσι οδηγείται στην αυτοβελτίωση και μαθαίνει περισσότερα πράγματα τόσο για τον εαυτό του όσο και για τους άλλους.

Συγκεκριμένα, στον αυθεντικό διάλογο, επιδιώκουμε να κατανοήσουμε τον άλλο, επιδεικνύουμε σεβασμό στη διαφορετική άποψη που εκφέρεται από τον συνομιλητή μας, ακούμε ενεργητικά, έχοντας την προσοχή μας στραμμένη στον συνομιλητή μας και φυσικά επιδεικνύουμε εμπιστοσύνη και εχεμύθεια.

Σε ό,τι αφορά τη σχέση γονέα – παιδιού, ο διάλογος είναι ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη μιας ουσιαστικής επικοινωνίας και την οικοδόμηση μιας παραγωγικής σχέσης. Ο γονιός χρησιμοποιεί τον διάλογο όταν θέλει να μάθει πώς σκέφτεται και πώς νιώθει το παιδί του, όταν θέλει να μάθει

πράγματα για την καθημερινότητά του, όταν προσπαθεί να θέσει όρια στη συμπεριφορά του, όταν θέλει να επιχειρηματολογήσει για τις δικές του απόψεις ή όταν βοηθά το παιδί να επιλύσει τυχόν συγκρούσεις. Γενικά ο διάλογος αποτελεί το κλειδί για τη δημοκρατική διαπαιδαγώγηση.

-
Βασιλική Παππά (11.9. 2017). «Τα χαρακτηριστικά του αυθεντικού διαλόγου»,
psychologynow.gr

(διασκευή)

ΘΕΜΑ 2β

Δίνονται οι παρακάτω περίοδοι λόγου του κειμένου:

«Σε ό,τι αφορά τη σχέση γονέα – παιδιού, ο διάλογος είναι ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη μιας ουσιαστικής επικοινωνίας και την οικοδόμηση μιας παραγωγικής σχέσης».

«Γενικά ο διάλογος αποτελεί το κλειδί για τη δημοκρατική διαπαιδαγώγηση».

Για καθεμία από τις υπογραμμισμένες λέξεις να γράψεις δύο προτάσεις· στη μία να χρησιμοποιείται η λέξη δηλωτικά (κυριολεκτικά) και στην άλλη συνυποδηλωτικά (μεταφορικά). [Μπορείς να διαφοροποιήσεις τα ουσιαστικά ως προς την πτώση και τον αριθμό.]

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3

Μια εκδήλωση που οργανώθηκε με την ευθύνη του δεκαπενταμελούς του σχολείου σου έχει ως θέμα

«Ο διάλογος στην εκπαίδευση». Ως εκπρόσωπος της τάξης σου ανέλαβες να εκφωνήσεις ομιλία με θέμα

«Ο διάλογος αποτελεί το κλειδί για τη δημοκρατική διαπαιδαγώγηση». Να παρουσιάσεις την ομιλία σου, τεκμηριώνοντας τη θέση σου. Να ληφθεί υπόψη ότι στην εκδήλωση, εκτός των συμμαθητών σου, συμμετέχουν και εκπαιδευτικοί και γονείς.

Μονάδες 40

Κείμενο

Το lockdown και η ελληνική γλώσσα

Ο κ. Γεώργιος . Καψάλης είναι Καθηγητής του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων με γνωστικό αντικείμενο «Ελληνική Φιλολογία με έμφαση στις κλασικές σπουδές και την παιδική λογοτεχνία» και πρώην πρύτανης του ίδιου Πανεπιστημίου. Στο άρθρο του διατυπώνει τον προβληματισμό του για έναν όρο που μπήκε στο λεξιλόγιο των Ελλήνων κατά τη διάρκεια της πανδημίας του κορονοϊού.

Είναι γνωστό ότι η βασική πηγή του νεοελληνικού λεξιλογίου είναι η αρχαία ελληνική γλώσσα, με ιδιαίτερη έμφαση στην ελληνιστική περίοδο. Αυτό αποδεικνύεται από λέξεις που έμειναν αναλλοίωτες στο πέρασμα τόσων αιώνων, αλλά και από λέξεις που έχουν την ευτυχοτική τους αναφορά στην αρχαία ελληνική. Επιπλέον, στην πορεία της γλωσσικής μας διαδρομής, η αρχαία γλώσσα χρησιμοποιήθηκε στον σχηματισμό των διάφορων σύνθετων λέξεων αλλά και των αντίστοιχων λόγιων και μεταπλασμένων λέξεων. Συνέβαλε, μάλιστα, ουσιαστικά στην απόδοση των νοημάτων που εξέφραζε η χριστιανική θρησκεία, η οποία αποτέλεσε από μόνη της μια σημαντική πηγή εμπλουτισμού του νεοελληνικού λεξιλογίου και κατ' επέκταση της ίδιας της γλώσσας μας.

Όμως είναι, επίσης, γνωστό ότι οι Έλληνες, από την αρχαία εποχή, ήταν ένας λαός που ταξίδευε συχνά και ότι στο πλαίσιο αυτής της ευρείας και ανοιχτής επικοινωνίας ήταν λογικό αφενός να δανείζει γλωσσικά στοιχεία στους διάφορους λαούς, με τους οποίους ερχόταν σε επικοινωνία, και αφετέρου να δανείται από αυτούς, είτε από γλωσσική αναγκαιότητα, είτε και από μια ανεπαίσθητη ένταξη αυτών των στοιχείων στην ελληνική γλώσσα.

Βεβαίως, από τη θέση του κατακτημένου, για τετρακόσια ολόκληρα χρόνια, ο Έλληνας ήταν αναγκασμένος να εντάξει στη μητρική του γλώσσα μια σειρά λέξεων και όρων από το λεξιλόγιο του κατακτητή. Ανάλογα γλωσσικά κατάλοιπα έχουν αφήσει στη γλώσσα μας και οι διάφοροι επιδρομείς, είτε με τη μορφή τοπωνυμίων, είτε με άλλες παρεμφερείς εκφάνσεις.

Κατά συνέπεια, η αδυναμία της ελληνικής γλώσσας, ύστερα από την απελευθέρωση, για έκφραση και διατύπωση όλων των ανακαλύψεων,

εφευρέσεων και πνευματικών δημιουργημάτων που είχαν συντελεστεί στο ευρωπαϊκό και παγκόσμιο περιβάλλον κατά τη μακραίωνα αυτή περίοδο οδήγησε σε ευρύτερες επαφές με τις ευρωπαϊκές χώρες, οι οποίες διακρίνονταν τόσο στον πολιτιστικό όσο και στον τεχνολογικό τομέα, με συνέπεια να ενταχθεί στη γλώσσα μας ένα νέο λεξιλόγιο που προερχόταν από τις χώρες αυτές.

Ωστόσο, οι νέες τεχνολογικές ανακαλύψεις, που γίνονται ταχύτατα γνωστές και χρησιμοποιούνται επίσης με την ίδια ταχύτητα από ολόκληρο τον κόσμο, δηλώνονται, κατ' εξοχήν, με

ΘΕΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ & ΠΕΡΩΝ

ξενόγλωσσους όρους, οι οποίοι κυριαρχούν, με παραπλήσια μορφή, στις διάφορες γλώσσες. Οι γλώσσες αυτές, προφανώς και η ελληνική, δεν προλαβαίνουν πάντοτε να αναπτύξουν εκείνους τους μηχανισμούς οι οποίοι θα οδηγούσαν στην αντίστοιχη απόδοση όλων αυτών των ξενικών λέξεων και φράσεων.

Απαραίτητες προϋποθέσεις είναι η εγρήγορση και η άμεση αντιμετώπιση, ώστε να αρχίζει η προσπάθεια απόδοσης των όρων αυτών προτού οι όροι αυτοί επικρατήσουν με την ξενική τους μορφή. Η ελληνική λέξη πρέπει να έχει σχηματιστεί σωστά και να μην είναι πολυσύλλαβη, ώστε να μπορεί να συναγωνιστεί την ξένη. Ακόμη πρέπει να είναι εύηχη, σύντομη, ευκολονόητη, ώστε να γίνεται χωρίς δυσκολία κτήμα της γλωσσικής κοινότητας. Η χρησιμοποίηση των λέξεων αυτών από τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και η παρουσία τους στον Τύπο και στα σχολικά εγχειρίδια συντελούν καθοριστικά στην επικράτησή τους και, κατά συνέπεια, στον ευρύτερο εμπλουτισμό της γλώσσας μας.

Χωρίς να αναφερθώ στη θέση και στη λειτουργία παλιότερων λέξεων στη γλώσσα μας, γενικότερα, και στην κοινωνική λειτουργία τους, θα ήθελα να περιοριστώ στο σήμερα και στον τρόπο που εμφανίζεται στον ηλεκτρονικό και γραπτό Τύπο, και όχι μόνο, [...] χωρίς να συνάδει με την αισθητική και σημασιολογική λειτουργία της ελληνικής, ο όρος lockdown και το mini lockdown, τα οποία, προφανώς, και θέλουμε να αποφύγουμε όλοι!

Πρόκειται για δύο φράσεις που θα μπορούσαν να αποδοθούν εξαιρετικά στην ελληνική με το «απαγόρευση» και το «μερική απαγόρευση», λέξεις που ενδεχομένως μας φοβίζουν περισσότερο από τις αντίστοιχες ξενόγλωσσες που αναφέραμε παραπάνω και για τον λόγο αυτόν τις αποφεύγουμε. Σε κάθε περίπτωση, επειδή οι λέξεις λένε τις δικές τους αλήθειες, επιβάλλεται οργανωμένα και μεθοδικά, μικροί και μεγάλοι, να ακολουθήσουμε τις οδηγίες και τις προτροπές των ειδικών ώστε να αποφύγουμε και τα lockdown και τις απαγορεύσεις.

Καψάλης Γεώργιος ., «Το lockdown και η ελληνική γλώσσα», *Το Βήμα*.
29.10.2020 (διασκευή)

ΘΕΜΑ 2β

«Χωρίς να αναφερθώ στη θέση και στη λειτουργία παλιότερων λέξεων... θα ήθελα να περιοριστώ στο σήμερα»

«Όμως είναι, επίσης, γνωστό ότι οι Έλληνες ήταν ένας λαός που ταξίδευε συχνά και ότι στο πλαίσιο αυτής της ανοιχτής επικοινωνίας ήταν λογικό αφενός να δανείζει γλωσσικά στοιχεία στους διάφορους λαούς, με τους οποίους ερχόταν σε επικοινωνία, και αφετέρου να δανείζεται από αυτούς»

«... λέξεις που ενδεχομένως μας φοβίζουν περισσότερο από τις αντίστοιχες ξενόγλωσσες που αναφέραμε παραπάνω και για τον λόγο αυτόν τις αποφεύγουμε».

Στο κείμενο υπάρχει ποικιλία στη χρήση των ρηματικών προσώπων, όπως φαίνεται από τις παραπάνω περιόδους.

Να εξηγήσεις τι πετυχαίνει ο συγγραφέας ως προς το ύφος του λόγου και ποια πρόθεσή του εξυπηρετείται με το πρόσωπο που χρησιμοποιεί σε καθεμιά από τις παραπάνω περιπτώσεις.

Μονάδες 10

ΘΕΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ & ΠΕΡΙΟΥ

ΘΕΜΑ 3

Στο πλαίσιο της «Παγκόσμιας Ημέρας Ελληνικής Γλώσσας», αναλαμβάνεις να εκφωνήσεις μια ομιλία (προσχεδιασμένο προφορικό λόγο) απευθυνόμενος/η στη σχολική κοινότητα, προκειμένου να προβληματίσεις το ακροατήριο για τη φθορά της ελληνικής γλώσσας από την αυξανόμενη χρήση ξένων όρων που, σύμφωνα με την άποψη του Γ. Καψάλη, «θα μπορούσαν να αποδοθούν εξαιρετικά στην ελληνική».
(250-300 λέξεις)

Μονάδες 40

ΘΕΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ & ΠΕΡΙΟΝ

Κείμενο

Διδασκαλία ξένων γλωσσών στο σύγχρονο ελληνικό σχολείο

Το κείμενο συνιστά απόσπασμα ενός πολύ ευρύτερου άρθρου με θέμα τη διδακτική των ζωντανών γλωσσών στο σύγχρονο σχολείο. Στο άρθρο περιλαμβάνεται και η συνέντευξη, επιλεγμένο τμήμα της οποίας παρατίθεται στα ακόλουθα.

Το «ταξίδι» στην εκμάθηση ξένων γλωσσών μπορεί σήμερα να γίνει συναρπαστικό μέσω της εκπαίδευσης. Ο εκπαιδευτικός στο σύγχρονο σχολείο έχει περισσότερα μέσα σε σχέση με παρελθούσες εποχές για να κεντρίσει το ενδιαφέρον των μαθητών του και να τους εισάγει στην ξένη γλώσσα με τρόπο δημιουργικό και ταυτόχρονα αποτελεσματικό. Η Δρ. Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας στη Διδακτική της Αγγλικής, Μαρία Σταθοπούλου, παραχώρησε μία πολύ ενδιαφέρουσα συνέντευξη με θέμα τη διδασκαλία των ξένων γλωσσών:

Βασιζόμενη στην πολύχρονη ερευνητική και εκπαιδευτική σας εμπειρία, ποιοι είναι οι πρωταρχικοί στόχοι που είναι αναγκαίο να υλοποιήσει το σύγχρονο σχολείο ως προς την εκμάθηση ξένων γλωσσών;

Είναι σημαντικό το σύγχρονο σχολείο να αναγνωρίζει γέφυρες μεταξύ γλωσσών, να «νομιμοποιεί» τις μεταφορές στοιχείων από τη μία γλώσσα στην άλλη, να αντιστέκεται στην πολιτική του αποκλεισμού των γλωσσών των μεταναστών και να προωθεί τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας αλλόφωνων μαθητών. Επίσης, η εκμάθηση ξένων γλωσσών από μικρή ηλικία πρέπει να ενταχθεί στο πρόγραμμα του σύγχρονου σχολείου, εφόσον συμβάλλει στη συνειδητοποίηση των πολιτιστικών αξιών και επιδράσεων και στην υιοθέτηση ανοικτών στάσεων και ενδιαφέροντος προς τις άλλες γλώσσες και τους άλλους πολιτισμούς.

Ένα ζήτημα που απασχολεί εντόνως τους γονείς στη χώρα μας –και κρίνω πολύ σημαντικό να μας καταθέσετε την άποψή σας επί του θέματος– είναι η “κατάλληλη ηλικία” έναρξης της διδασκαλίας της πρώτης και της δεύτερης ξένης γλώσσας. Εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, αλλά καλό είναι να έχουμε υπόψη μας τα παρακάτω: νέα ερευνητικά δεδομένα καταδεικνύουν ότι οι μαθητές είναι καλό να ξεκινούν την πρώτη ξένη γλώσσα από την πρώιμη παιδική ηλικία (α' ή β' δημοτικού), γιατί έτσι μαθαίνουν καλύτερα και κοινωνικοποιούνται μέσω της γλώσσας. Η εκμάθηση ξένων γλωσσών σε πρώιμη παιδική ηλικία ευνοεί –μεταξύ άλλων– την καλλιέργεια

γλωσσικών δεξιοτήτων, την καλλιέργεια αυτοπεποίθησης και θετικής στάσης των μαθητών απέναντι σε άλλες γλώσσες και πολιτισμούς.

Κυρία Σταθοπούλου, ειδικότερα με ποιους διδακτικούς τρόπους και με ποια διδακτικά μέσα πρέπει να γίνεται η εκμάθηση της ξένης γλώσσας στους μικρούς μαθητές και ποια τα προσδοκώμενα εκπαιδευτικά αποτελέσματα;

Ιδιαίτερα, για τις μικρές ηλικίες, τα πολυτροπικά κείμενα (που συνδυάζουν ήχο, εικόνα κ.λπ.) παρουσιάζουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον, αφού διεγείρουν τη φαντασία των παιδιών και τους δημιουργούν κίνητρα για δράση (μίμηση, κίνηση, κ.λπ.) και μάθηση. Επίσης, η μητρική γλώσσα είναι θετικό να χρησιμοποιείται ως μέσο για την εκμάθηση της ξένης, έτσι ώστε, μέσα από τη σύγκριση των γλωσσών, να επιτυγχάνεται η γλωσσική μάθηση.

Η διδασκαλία της ξένης γλώσσας στο σύγχρονο σχολείο μπορεί να γίνει “όπλο” στην αντιμετώπιση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού;

Μέσα από τη διδασκαλία της ξένης γλώσσας οι μαθητές μπορούν να μάθουν να συνεργάζονται. Επιπλέον, αν εξοικειωθούν με μια γλώσσα διαφορετική από τη δική τους και ευαισθητοποιηθούν περισσότερο σχετικά με τη μητρική τους γλώσσα, μπορούν να αποκτήσουν θετική στάση απέναντι στην ξένη γλώσσα, να αναπτύξουν συναισθηματικές, γνωστικές και κοινωνικές δεξιότητες και, τέλος, μέσα από δραστηριότητες, να μάθουν να συνυπάρχουν, να συνεργάζονται και να λειτουργούν σε ομάδες. Και νομίζω πως αυτό μπορεί να αποτελέσει όπλο κατά του σχολικού εκφοβισμού.

Κυρία Σταθοπούλου, σας ευχαριστώ θερμά και σας εύχομαι μία πολύ δυναμική ερευνητική συνέχεια!

[Άρθρο της Αγγελικής Καρδάρá (20-10-2019) στον ιστότοπο:

<https://www.postmodern.gr/didaskalia-xenon-glosson-sto-sygchron/>

(διασκευή)

ΘΕΜΑ 2β

Ποιο είδος σύνταξης χρησιμοποιείται στα δύο ακόλουθα αποσπάσματα του κειμένου;

Α) Είναι σημαντικό το σύγχρονο σχολείο να αναγνωρίζει γέφυρες μεταξύ γλωσσών, να «νομιμοποιεί» τις μεταφορές στοιχείων από τη μία γλώσσα στην άλλη, να αντιστέκεται στην πολιτική του αποκλεισμού των γλωσσών των μεταναστών και να προωθεί τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας αλλόφωνων μαθητών.

Β) Η εκμάθηση ξένων γλωσσών σε πρώιμη παιδική ηλικία ευνοεί την καλλιέργεια γλωσσικών δεξιοτήτων...

Να μετατρέψεις τη σύνταξη στο αντίθετο είδος, αρχίζοντας ως ακολούθως:

Α) Στο σύγχρονο σχολείο είναι σημαντικό

.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
B) Η καλλιέργεια γλωσσικών δεξιοτήτων
.....
.....
.....

Μονάδες 10

Θέμα 3

Να εκφράσεις τη συμφωνία ή τη διαφωνία σου με τη θέση που διατυπώνεται στο κείμενο ότι η εκμάθηση ξένων γλωσσών μπορεί να συμβάλει στην αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού, παραθέτοντας τυχόν παραδείγματα από τη σχολική σου ζωή. Το κείμενό σου θα είναι ομιλία που θα εκφωνηθεί στο πλαίσιο μαθητικής εκδήλωσης με θέμα: «Η διασπορά του σχολικού εκφοβισμού σήμερα». (250-300 λέξεις)

Μονάδες 40

Κείμενο

Διεθνής ημέρα για την εξάλειψη του αναλφαβητισμού

Το κείμενο προέρχεται από ειδησεογραφική ιστοσελίδα και είναι απόσπασμα ενός ευρύτερου άρθρου, το οποίο καλύπτει τις βασικές μορφές του αναλφαβητισμού παγκοσμίως, δίνοντας αριθμητικά δεδομένα και στατιστικά στοιχεία.

Η Διεθνής Ημέρα για την Εξάλειψη του Αναλφαβητισμού καθιερώθηκε με πρωτοβουλία της UNESCO στις 8 Σεπτεμβρίου του 1965, κατά τη διάρκεια της Συνόδου της Τεχεράνης, και από το 1966 γιορτάζεται κάθε χρόνο την ημερομηνία αυτή. Σύμφωνα με την UNESCO, «αναλφάβητος είναι όποιος δεν έχει αποκτήσει τις αναγκαίες γνώσεις και δεξιότητες για την άσκηση όλων των δραστηριοτήτων, για τις οποίες η γραφή, η ανάγνωση και η αρίθμηση είναι απαραίτητες». Οι αναλφάβητοι χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, στους οργανικά και λειτουργικά αναλφάβητους. Οι πρώτοι δεν διδάχθηκαν ποτέ γραφή και ανάγνωση, άρα δεν φοίτησαν ποτέ στο σχολείο, ενώ οι δεύτεροι δεν είχαν τη δυνατότητα να καλλιεργήσουν τις όποιες γνώσεις πήραν στη διάρκεια της ζωής τους, με αποτέλεσμα αυτές να ξεχαστούν.

Ειδικότερα, με την καλλιέργεια των ικανοτήτων της ανάγνωσης και της γραφής ο άνθρωπος μπορεί να επιτύχει την πλήρη γλωσσική παιδεία, να γράφει με ακρίβεια και συνοχή και να χρησιμοποιεί τις πληροφορίες και τις ιδέες από το κείμενο **ως βάση για τη λήψη αποφάσεων και τη δημιουργική σκέψη**. Η αδυναμία των προαναφερθέντων ονομάζεται αναλφαβητισμός. Εκτιμάται ότι σήμερα στον κόσμο υπάρχουν 781 εκατομμύρια ενήλικοι αναλφάβητοι, από τους οποίους τα 2/3 είναι γυναίκες. Επίσης, περίπου 103 εκατομμύρια παιδιά δεν έχουν πρόσβαση σε σχολείο και, έτσι, δε μαθαίνουν να διαβάζουν, να γράφουν ή να μετρούν.

Στη σημερινή εποχή, βέβαια, ο αναλφαβητισμός, ειδικά στις χώρες του λεγόμενου Δυτικού κόσμου, έχει λάβει μία άλλη έννοια, αυτή του «Τεχνολογικού ή Ψηφιακού αναλφαβητισμού». Βασική αιτία αυτού του είδους αναλφαβητισμού είναι ότι στη σημερινή εποχή τα Μέσα και οι Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) έχουν γίνει αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητας όλων, πράγμα που σημαίνει ότι αρκετές παράμετροι διαβίωσης διαφοροποιήθηκαν, εξαναγκάζοντας τους ανθρώπους να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα. Εξαιτίας, όμως, των ανισοτήτων πρόσβασης στα διάφορα τεχνολογικά μέσα, αρχίζουν να υπάρχουν διαφορές μεταξύ των ατόμων **στον βαθμό γνώσης του χειρισμού των νέων εργαλείων**, με

αποτέλεσμα ορισμένοι να μην μπορούν να επιτύχουν την αναγκαία προσαρμογή και άρα να θεωρούνται ψηφιακά αναλφάβητοι.

Τα αίτια του τεχνολογικού αναλφαβητισμού συνήθως έχουν να κάνουν με την ηλικία, το φύλο, την εκπαίδευση και τον τόπο κατοικίας (στις αστικές περιοχές παρουσιάζεται λιγότερο το φαινόμενο του ψηφιακού αναλφαβητισμού). Το σημαντικότερο αποτέλεσμα του φαινομένου είναι η δημιουργία ανισοτήτων στον χώρο της εύρεσης εργασίας, καθώς οι λιγότερο εξοικειωμένοι με την τεχνολογία δεν μπορούν να είναι το ίδιο ανταγωνιστικοί, με κάποιους που χειρίζονται άπταιστα τις νέες τεχνολογίες. Λύση στο πρόβλημα του ψηφιακού αναλφαβητισμού είναι οι ίσες ευκαιρίες πρόσβασης σε ψηφιακά εργαλεία και εξοπλισμό. Αυτό μπορεί να γίνει μόνο με την εφαρμογή κάποιων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, ώστε να εξοικειωθούν οι ομάδες που πρέπει με τις νέες τεχνολογίες.

Άρθρο του Βασίλη Διαμαντάκου στις 08/09/2020 στον ιστότοπο:

<https://www.pagenews.gr> (διασκευή)

ΘΕΜΑ 2β

Να μετασχηματίσεις τα υπογραμμισμένα τμήματα από τα παρακάτω αποσπάσματα του κειμένου, σύμφωνα με το παράδειγμα:

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ με την καλλιέργεια των ικανοτήτων της ανάγνωσης και της γραφής ... όταν καλλιεργούνται οι ικανότητες της ανάγνωσης και της γραφής ...

α) ... να χρησιμοποιεί τις πληροφορίες και τις ιδέες από το κείμενο ως βάση για τη λήψη αποφάσεων και τη δημιουργική σκέψη.

... να χρησιμοποιεί τις πληροφορίες και τις ιδέες από το κείμενο ως βάση
.....

β) Εξαιτίας των ανισοτήτων πρόσβασης στα διάφορα τεχνολογικά μέσα ...

.....
πρόσβασης στα διάφορα τεχνολογικά μέσα... γ) ... αρχίζουν να υπάρχουν
διαφορές μεταξύ των ατόμων στον βαθμό γνώσης του χειρισμού των νέων εργαλείων ...

... αρχίζουν να υπάρχουν διαφορές μεταξύ των ατόμων
στον βαθμό

..... δ) Το σημαντικότερο αποτέλεσμα του
φαινομένου είναι η δημιουργία ανισοτήτων στον χώρο της εύρεσης εργασίας ...
Το σημαντικότερο αποτέλεσμα του φαινομένου είναι στον
χώρο της εύρεσης εργασίας ...

ε) Αυτό μπορεί να γίνει μόνο με την εφαρμογή κάποιων εκπαιδευτικών προγραμμάτων
...

Αυτό μπορεί να γίνει μόνο

.....
.....

Μονάδες 10

Θέμα 3

Στο κείμενο προτείνονται ως λύση στο πρόβλημα του ψηφιακού αναλφαριθμητισμού «οι ίσες ευκαιρίες πρόσβασης σε ψηφιακά εργαλεία και εξοπλισμό». Σε μια επιστολή που θα απευθύνεις στους υπευθύνους της Σχολικής Επιτροπής του Δήμου σου, να διατυπώσεις τις δικές σου προτάσεις, προκειμένου το αίτημα αυτό να γίνει πραγματικότητα για όλους τους μαθητές και τις μαθήτριες της περιοχής σου. (250-300 λέξεις)

Μονάδες 40

Κείμενο

Οι λέξεις και τα τούβλα

Το κείμενο είναι διασκευασμένο απόσπασμα από το βιβλίο του Φοίβου Παναγιωτίδη «Μίλα μου για γλώσσα», μια σύντομη επιστημονική εισαγωγή στη Γλωσσολογία, που επιχειρεί να δείξει πώς η σύγχρονη γλωσσολογία μπορεί να προσφέρει απαντήσεις σε κοινές απορίες και προβληματισμούς σχετικούς με τη γλώσσα εν γένει και την ελληνική γλώσσα ειδικότερα.

Συνήθως όταν μιλάμε για γλώσσα, είτε γενικά για το φαινόμενο της γλώσσας είτε για συγκεκριμένες γλώσσες, αναφερόμαστε στις λέξεις και μόνο. Με άλλα λόγια, αντιλαμβανόμαστε τη γλώσσα σαν να ήτανε λέξεις και μόνο λέξεις. Οι λέξεις όμως ανταποκρίνονται σε νοητικές έννοιες. Κατά συνέπεια, είναι λάθος να τις θεωρούμε απλές ταμπέλες ή επικέτες για τα ίδια τα πράγματα στον κόσμο γύρω μας.

Αν λοιπόν πράγματι η γλώσσα ήταν απλώς ένας σωρός από λέξεις, θα αποκτούσε μεγάλη σπουδαιότητα η υποθετική ερώτηση «ποια γλώσσα έχει τις περισσότερες λέξεις», αφού η γλώσσα με τις περισσότερες λέξεις (και μάλιστα σε έναν συγκεκριμένο τομέα, για παράδειγμα στην πληροφορική, στο εμπόριο, στην ιατρική ή στην κτηνοτροφία) θα ήταν η καταλληλότερη για να μιλήσουμε και να σκεφτούμε (στον συγκεκριμένο τομέα). Τα πράγματα όμως –ευτυχώς για την πορεία της ανθρωπότητας και της ανθρώπινης σκέψης– είναι κάπως πολυπλοκότερα.

Πρώτα απ' όλα, το σύνολο των λέξεων που διαθέτει μια γλώσσα δεν παραμένει σταθερό και αναλλοίωτο. Αρχαίες λέξεις έχουν εκλείψει προ πολλού από την ελληνική γλώσσα, ταυτόχρονα όμως έχουν προστεθεί χιλιάδες άλλες κάποτε με δανεισμό, κάποτε με βάση γραμματικές διαδικασίες και κάποτε με αλλαγή της σημασίας παλιότερων λέξεων. Πολύ απλά, όταν οι ομιλητές της ελληνικής χρειάστηκαν μια λέξη για το τηλέφωνο, τη δανείστηκαν από τα γαλλικά και την προσαρμόσαν στις ελληνικές της καταβολές. Όταν χρειάστηκαν μια λέξη για το κινητό (τηλέφωνο), χρησιμοποίησαν μια υπάρχουσα λέξη αλλάζοντας τη σημασία της. Τέλος, όταν ορισμένοι χρειάζονται έναν όρο για κάποιον κολλημένο στο κινητό του, μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις γραμματικές δυνατότητες της ελληνικής και να παράγουν το «κινητ-άκας» (κατά το «στοιχηματ-άκας» κ.ο.κ.)

Και κάτι ακόμα, καμιά λέξη δεν είναι ιδιοκτησία μιας συγκεκριμένης γλώσσας. Ο δανεισμός μεταξύ γλωσσών δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση σημερινό ή ασυνήθιστο φαινόμενο. Το αντίθετο, μάλιστα. Υπάρχουν γλώσσες, όπως τα αγγλικά, τα τουρκικά, τα ιαπωνικά και τα ελληνικά, που ένα μεγάλο μέρος

του λεξιλογίου τους είναι «εισαγόμενο», προϊόν δανεισμού. Έτσι υπολογίζεται ότι το 40% των αγγλικών λέξεων είναι δάνεια από τα γαλλικά. Ωστόσο, κανείς δεν θ' αποτολμούσε να θεωρήσει την αγγλική διάλεκτο της γαλλικής. Κοινώς, τα αγγλικά δεν είναι γαλλικά, τα τουρκικά δεν είναι περσοαραβικά και ούτω καθεξής. Γιατί; Γιατί η γλώσσα δεν είναι απλώς ένας σωρός από λέξεις.

Τι είναι λοιπόν γλώσσα; Για να απαντήσουμε στο ερώτημα, ας χρησιμοποιήσουμε μια μεταφορά. Αν οι λέξεις είναι δομικά υλικά, όπως τα τούβλα και οι πέτρες, σε καμιά περίπτωση δεν μπορούμε να πούμε πως όποιος έχει έναν σωρό από δομικά υλικά έχει αυτομάτως μια συνοικία με κτήρια, δρόμους και πλατείες. Αυτό που θα έλειπε στην προκειμένη περίπτωση είναι τα σχέδια, η τεχνική και η μέθοδος συνδυασμού των υλικών, δηλαδή οι δομικοί κανόνες με τους οποίους χτίζεται ένας τοίχος, ένας όροφος, ένα σπίτι. Επομένως (μια) γλώσσα δεν είναι μόνον οι λέξεις, αλλά και οι γραμματικοί κανόνες που διέπουν τον συνδυασμό των λέξεων (σύνταξη), οι γραμματικοί κανόνες σχηματισμού των λέξεων (μορφολογία) και οι γραμματικοί κανόνες για το πώς προφέρεται μια γλώσσα (φωνολογία).

Φοίβος Παναγιωτίδης, *Μίλα μου για γλώσσα*. Ηράκλειο Κρήτης: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2017, σελ. 17-21 (διασκευή)

ΘΕΜΑ 2β

Ένα από τα σημεία στίξης που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στο κείμενό του είναι τα εισαγωγικά. Να εντοπίσεις τα σχετικά χωρία και να εξηγήσεις τη λειτουργία των εισαγωγικών σε καθένα από αυτά.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3

«Η γλώσσα δεν είναι απλώς ένας σωρός από λέξεις.» Το σχολείο σου ετοιμάζει ένα αφιέρωμα στη σχολική εφημερίδα με κεντρικό θέμα την ελληνική γλώσσα. Γράφεις ένα άρθρο στο οποίο σχολιάζεις τη θέση αυτή, αναπτύσσοντας την επιχειρηματολογία σου για τον πολυδιάστατο χαρακτήρα της γλώσσας ως μέσου επικοινωνίας αλλά και ως πολιτισμικού αγαθού. (250-300 λέξεις)

Μονάδες 40

Κείμενο

Η γλώσσα μας σήμερα

Το κείμενο που ακολουθεί είναι άρθρο του Ομότιμου καθηγητή της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Γεωργίου Ι. Σπανού. Το γνωστικό αντικείμενο του συγγραφέα είναι η Διδακτική Μεθοδολογία και η Αξιολόγηση του Προγράμματος Σπουδών Γλώσσας και Λογοτεχνίας. Δημοσίευσε το άρθρο τον Φεβρουάριο του 2020 στην εβδομαδιαία εφημερίδα «Αμαρυσία».

Η ελληνική γλώσσα με το λεξιλογικό πλούτο και με την εκφραστική δύναμή της δημιούργησε αξιόλογα μνημεία λόγου και πολιτισμού. Παράλληλα, προσέφερε σε όλες τις γλώσσες του κόσμου βασικούς όρους για την επιστήμη, για την τέχνη και τον φιλοσοφικό στοχασμό. Στην πορεία του χρόνου, βέβαια, και η ελληνική γλώσσα δανείστηκε δημιουργικά, και όχι μόνο, λέξεις από άλλες γλώσσες, χωρίς να χάσει την ταυτότητά της. Οι κοινωνικές συνθήκες και τα μέσα επικοινωνίας σήμερα, όμως, είναι διαφορετικά από άλλοτε. Στην εποχή μας, η επαφή μεταξύ των λαών είναι πολύ εύκολη. Η παγκοσμιοποίηση έχει κάνει όλη την υφήλιο μια γειτονιά. Με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή, την τηλεόραση και το ραδιόφωνο ενημερωνόμαστε πολύ γρήγορα για ό,τι συμβαίνει σε κάθε σημείο της γης. Παράλληλα, η διαφήμιση, το εμπόριο και ο οικονομικός ανταγωνισμός οδηγούν τους ανθρώπους στο κυνήγι του κέρδους. Αυτή η νέα κατάσταση δεν έχει μόνο θετικά στοιχεία. Για τη γλώσσα ιδίως των μικρών πληθυσμιακά λαών, συνιστά δοκιμασία, αποτελεί μεγάλο κίνδυνο. Ο κίνδυνος αυτός, συγκεκριμένα, συνίσταται στο ότι οι συνθήκες της σημερινής ζωής, και ιδιαίτερα το εμπορικό πνεύμα, επηρεάζουν αρνητικά την αφομοιωτική ικανότητα της γλώσσας μας. Η τάση για ευκολία, η κυριαρχία όρων της τεχνολογίας και του διαδικτύου, τα διαφημιστικά κόλπα και η έγχρωμη εικόνα ωθούν τον άνθρωπο στον μιμητισμό, στην αντιγραφή ξένων προτύπων και γλωσσικών στοιχείων. Το αποτέλεσμα όλων αυτών είναι να αλλοιώνεται το γλωσσικό αίσθημα που διαμόρφωσε ο νεοέλληνας μιλώντας και ακούοντας τη μητρική γλώσσα.

Δεχθήκαμε, για παράδειγμα, πλήθος λέξεων που συνδέονται με τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή, τον οποίο εντάξαμε στο λεξιλόγιο μας ως computer. Επίσης, εκατοντάδες λέξεις που συνδέονται με το φαγητό, όπως το φαστφουντ – σπαγγέτι – χάμπουργκερ – τοστ φραπουτσίνο, ή το ντύσιμο, όπως στάιλ – τζιν – μίνι – γιούνισεξ, εντάχθηκαν στο λεξιλόγιο μας. Ακόμα, πλήθος πινακίδων ελληνικών καταστημάτων και εμπορικών κέντρων φέρουν ξενόγλωσσες επιγραφές. Το χειρότερο, μάλιστα, είναι ότι κατασκευάσαμε λέξεις που δείχνουν ότι το γλωσσικό αισθητήριό μας επιτρέπει αβασάνιστους σχηματισμούς π.χ. σουβλακερί, γυράδικο, φαστφουντάδικο, προμοτάρω κ. ά. Για ποιους λόγους, όμως δανειζόμαστε λέξεις από τις άλλες γλώσσες; Πολλοί θα απαντήσουν ότι ως λαός έχουμε την ανάγκη να συμβαδίζουμε με την εποχή μας, να μη θεωρηθούμε οπισθοδρομικοί, γι' αυτό και χρησιμοποιούμε επιδεικτικά το λεξιλόγιο άλλων γλωσσών. Η τάση μας για μοντερνισμό και η ξеноμανία μας οδηγούν στο να χρησιμοποιούμε ξένες λέξεις και εκφράσεις, ενώ έχουμε τις αντίστοιχες ελληνικές. Πολλοί επαγγελματίες, επίσης και έμποροι τουριστικών ειδών πιστεύουν ότι το αγοραστικό κοινό, βλέποντας ξενόγλωσσες επιγραφές, εντυπωσιάζεται και προτιμά τα προϊόντα των καταστημάτων τους.

Όλα αυτά σημαίνουν, όπως γίνεται αντιληπτό, ότι υπάρχουν προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπίσουμε, χωρίς όμως να χάσουμε την επικοινωνία μας με τους άλλους λαούς, που είναι ευλογία. Πρέπει, κυρίως, να αποκτήσουμε πιο «στέρεη» γλωσσική παιδεία. Να επιδιώκουμε, δηλαδή να σπουδάζουμε συστηματικά την προφορική και τη γραπτή μητρική γλώσσα μας. Έτσι, θα έχουμε τη δυνατότητα να μην αποδεχόμαστε εύκολα ξένους όρους παραμερίζοντας ελληνικές λέξεις ικανές να αποδώσουν τις σύγχρονες επικοινωνιακές και τεχνολογικές περιστάσεις.

Τελειώνοντας, μπορούμε να επισημάνουμε ότι είναι ανάγκη να εργαστούμε για την ουσιαστικότερη επικοινωνία μεταξύ των λαών και την εκμάθηση ξένων γλωσσών με τρόπο που δεν θα μειώνει τη γλωσσική μας αντίσταση. Αυτό θα επιτευχθεί, αν όλοι οι παιδευτικοί παράγοντες – οικογένεια, σχολείο, ΜΜΕ – σέβονται τη μητρική γλώσσα και παρέχουν στους νέους πρότυπα προφορικού και γραπτού λόγου αντιπροσωπευτικά της αξίας της.

ΘΕΜΑ 2β

Στα υπογραμμισμένα λεκτικά σύνολα του κειμένου να αντικαταστήσετε τα επίθετα με άλλα επίθετα χωρίς να διαφοροποιηθεί η σημασία τους.
Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3

Η επιδεικτική χρησιμοποίηση ξένων λέξεων και εκφράσεων θεωρείται στάση που ταιριάζει σε ανθρώπους που δεν έχουν στέρεη γλωσσική παιδεία. Να σχολιάσεις την άποψη αυτή και να τεκμηριώσεις τη θέση σου με μια ομιλία που θα απευθύνεις σε εκπαιδευτικούς, γονείς και συμμαθητές σου που συμμετέχουν σε μια εκπαιδευτική εκδήλωση του Νομού σου με θέμα: «Η Ελλάδα σήμερα: 200 χρόνια μετά το 1821». Η έκταση της ομιλίας σου να είναι 250 περίπου λέξεις.

Μονάδες 40

ΘΕΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ & ΠΕΡΙΟΝ

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΓΛΩΣΣΑ, ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΠΟΙΚΙΛΙΑ, ΟΠΤΙΚΗ ΓΩΝΙΑ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Κείμενο

[Γλώσσα και δημοσιογραφία]

Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα από δημοσίευση του γλωσσολόγου, ομότιμου και επίτιμου καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Γεωργίου Μπαμπινιώτη. Περιλαμβάνεται στον τόμο «Η Γλώσσα ως αξία», που κυκλοφόρησε το 1994 και περιέχει «μελετήματα, διαλέξεις και άρθρα 1978 – 1993».

[...] Η γλωσσική πληροφορία, όπως και κάθε άλλη μορφή επικοινωνίας, ποτέ δεν είναι μια ξερή, μηχανική αποτύπωση της πραγματικότητας. Προϋποθέτει επιλογή των στοιχείων της είδησης, αξιολόγηση της πληροφορίας, επαλήθευση και, το κυριότερο, μετουσίωση σε λόγο, τέτοιο που ν' αναδεικνύει την πληροφορία, τηρώντας συγχρόνως τις αναγκαίες αποστάσεις από τα γεγονότα.

Τα κείμενα της δημοσιογραφίας, ιδιαίτερα μια και αναφέρονται κανονικώς στα εφ' ημέραν γεγονότα, που εξ ορισμού περιλαμβάνει η εφ-ημερίς, έχουν χρονικώς εφ-ήμερον χαρακτήρα, θυσιαζόμενα συνήθως στον βωμό της επικαιρότητας. Επιτρέψτε μου να θέσω το ερώτημα: Έχουμε ποτέ αναλογιστεί, εμείς οι αποδέκτες αυτών των κειμένων, οι αναγνώστες των εφημερίδων, αλλά και οι ίδιοι οι δημιουργοί αυτών των κειμένων, οι δημοσιογράφοι, έχουμε αναλογιστεί τους ποταμούς των κειμένων που γράφονται και διαβάζονται καθημερινά, για να παρασυρθούν εν συνεχεία στην αδηφάγο ροή της καθημερινότητας; Πόσες πολύτιμες πληροφορίες, πόσες σκέψεις, πόσες δημιουργικές ιδέες και ερεθιστικά σχόλια, τι ευαισθησίες κοινωνικές, πόση γόνιμη κριτική, πόσο επικοινωνιακό υλικό, αυτό που αθόρυβα επηρεάζει τις σκέψεις, τις πράξεις και τις στάσεις μας στη ζωή, περνούν μέσα από τα ποτάμια των κειμένων του έντυπου και ηλεκτρονικού λόγου; Περνούν και χάνονται; Όχι. Τίποτε, νομίζω, δε χάνεται.

Όλοι μας, και περισσότερο ο «επαρκής αναγνώστης», κρατάμε ένα ικανό ποσοστό πληροφοριών, που ασυνείδητα το επεξεργαζόμαστε και το εντάσσουμε στον κόσμο των πληροφοριών, δηλαδή των γνώσεων αυτών που αποτελεί τον εσωτερικό κόσμο του καθενός μας. Το υλικό αυτό ενεργοποιείται και μετατρέπεται σε πρώτη ύλη για τις σκέψεις, τις εκτιμήσεις και τις στάσεις μας απέναντι σε πρόσωπα και καταστάσεις. Προσδιορίζει – το επαναλαμβάνω – τον κόσμο μας.

Γι' αυτό και ο κίνδυνος από την παρα-πληροφόρηση είναι μεγάλος – όσο εφοδιάζει με «σκάρτο υλικό» πληροφοριών, νοθεύοντας έτσι τον κόσμο των σκέψεων και των στάσεών μας, την ίδια μας την ύπαρξη. Από τον καθοριστικό αυτόν ρόλο της πληροφορίας στη διαμόρφωση του εσωτερικού κόσμου μας απορρέει και η μεγάλη ευθύνη του δημοσιογράφου, και του Τύπου γενικότερα, στην ποιότητα και την αξιοπιστία της πληροφόρησης του πολίτη.

ΘΕΜΑ 2β

Να μετασχηματίσεις τη δεύτερη περίοδο του προλόγου αλλάζοντας τη σύνταξη, χωρίς να διαφοροποιηθεί το νόημα της περιόδου.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3

Ποια, κατά τη γνώμη σου, είναι η ευθύνη του δημοσιογράφου ως φορέα γλωσσικής πληροφορίας στην ενημέρωση των πολιτών; Το κείμενό σου να είναι ομιλία 250-300 λέξεων, που γίνεται σε διαλυκειακή εκδήλωση του Νομού σου με θέμα «Παιδεία και Γλώσσα», την οποία παρακολουθούν εκπαιδευτικοί, γονείς, μαθητές και εκπρόσωποι των ΜΜΕ.

Μονάδες 40